

151) »Geef mij een plek waar ik den voet kan zetten», bedoeld als de noodzakelijkheid, om een vast uitgangspunt voor zijn levensbeschouwing te hebben.

152) Op deze hoogernstige beteekenis van het geloof *aan een laatste oordeel* voor de instandhouding van het rechtsbesef wordt veel te weinig gelet. Heft men dit eindoordeel op, dan blijft negen tienden van de rechtsschending ongewroken, en wordt eo ipso de majesteit van het recht voor ons besef verdonkerd.

153) VON STAHL, *Die Philosophie des Rechts*, Heidelberg 1870. II. p. 192: »Das Ebenbild Gottes im Menschen zu erhalten ist nun bloß die Sache Gottes durch seine Gebote und seine innere Macht im Gewissen, und der freien Erfüllung des Menschen. Aber die Weltordnung Gottes im Menschengeschlecht soll zugleich auch die menschliche Gemeinschaft selbst erhalten durch eine *menschliche Ordnung*, die sie aufrichtet und der sie alle Einzelnen mit äusserer Macht unterwirft, und diese Ordnung ist — *das Recht*.» Met Stahl moeten wij, Calvinisten, altoos uiterst voorzichtig zijn; want wel oefent hij op Hegel's Dialectiek scherpe critiek, maar om toch daarna Hegel's »materielle Leistung» zeer hoog te schatten; cf. Bd. I. p. 414—521. En wel erkent hij, dat de ordening, waarop het recht rust, van God is, maar toch zoo, dat het recht van God op den mensch buiten de rechtssfeer valt, en de mensch »die Gottähnliche Stellung des Gesetzgebers und Richters einnimmt», II. p. 193. Dit punt nu is van het uiterste gewicht, omdat de hoogste majesteit van het recht juist daarin ligt, dat Godzelf als Souverein alle recht in zich zelven fundeert, en allereerst ten opzichte van zijn eigen majesteit gelden laat. Voor ons, Calvinisten, die van de souvereiniteit Gods uitgaan, is en blijft *recht* niets anders dan de Goddelijke wil, dat een ieder aan elk ander, tegenover wien hij als persoon staat, al datgene geve, wat hem van zijnentwege toekomt. Dus allereerst dat God al datgene van zijn creatuur ontvange, wat Hem als Schepper toekomt. Maar dan geldt datzelfde evenzoo van onze verhouding tegenover alle andere subjecten of vereenigingen van subjecten. Alzoo komt geheel onze praestatie van hetgeen we aan en voor anderen zijn en doen moeten onder de Rechtsformule. *Wat* nu te praesteeren zij, vloeit uit Goddelijke ordinantie voort. En voor wat nu aangaat het saamleven in Kerk, Staat en Vereeniging, neemt deze rechtsbepaling onder menschen dien concreten vorm aan, die door de in die kringen geldende souvereiniteit wordt vastgesteld.

154) Zie voor IHERING zijn *Das Zweck im Recht*; voor HEGEL zijn *Philosophie des Rechts*, *Vollst. Ausgabe*. Band VIII; voor KANT zijn *Rechtslehre. Sammtliche Werke*. Lpz. 1838, deel IX; voor FICHTE zijn *System der Rechtslehre. Nachgel. Werke*. Bonn 1834, deel II, en zijn *Grundlage des Naturrechts. Sammtl. Werke*. Berlin 1845. Bd. III. 1—384; en voor SCHELLING, *Neue Deduktion des Naturrechts. Sammtliche Werke*. Stuttg. 1856. Bd. I. 1.

155) Cf. FLÜGEL, o. l. p. 240. Cf. Dr. BAUMANN, *Die Staatslehre des H. Thomas von Aquino*. Lpz. 1873. p. 114.